

Een koffer vol scherven

Docentenhandleiding en antwoorden voortgezet onderwijs

Inleiding

De geschiedenis gaat in Flevoland veel langer terug dan men in eerste instantie zou vermoeden. Terwijl de polder zelf pas zo'n 50 jaar oud is, woonden in dit gebied ruim 6000 jaar geleden al mensen. Het waren de jagers en verzamelaars van de Swifterbantcultuur, waarvan in heel Flevoland sporen zijn teruggevonden. Ook zijn in de polderbodem meer dan 400 scheepswrakken teruggevonden, van schepen die ooit de drukke Zuiderzee bevoeren. Nieuw Land toont dit archeologisch verleden van de provincie in maar liefst drie archeologische presentaties: Ondergronds, Vergane Schepen en OER!.

Het lesprogramma 'Een koffer vol Scherven' bestaat uit meerdere lessen, waarmee leerlingen in de klas uitgebreid aan de slag kunnen met de wereld van de archeologie en in het museum kennismaken met de Swifterbantcultuur.

De museumles

Doelgroep: klas 1 en 2 van het voortgezet onderwijs

Leergebied: geschiedenis

Duur: ca. 90 minuten in het museum

Het lesprogramma wordt aangeboden in de vorm van een leskoffer. Die koffer kan geleend worden bij Nieuw Land zelf, maar ook bij andere punten in de provincie. De uitleenadressen staan vermeld op de speciale pagina over 'Een koffer vol scherven' op onze website www.nieuwlanderfgoed.nl onder 'educatie'. In de leskoffer zit alle materiaal, inclusief een handleiding, die nodig is om de lessen op school te kunnen doen.

Deze handleiding informeert u over het bezoek aan het museum, dat plaatsheeft op de tentoonstellingen OER!.

Vorbereiding in de klas

De ervaring bij Nieuw Land leert dat een museumles effectiever is wanneer de leerlingen op school al op het museumbezoek zijn voorbereid. Daartoe kunt u eenvoudigweg het materiaal uit de leskoffer gebruiken, maar ook het hoofdstuk over de prehistorie in uw eigen lesmethode. De museumles vormt hierop een verdieping omdat deze de Flevolandse situatie behandelt.

Neemt u alstublieft met de leerlingen op school alvast de museumregels door. Vraag hen om rustig te zijn, goed op te letten, niet te rennen of te roepen en rekening te houden met andere bezoekers. Zie hiervoor ook onze bezoekersvoorwaarden op www.nieuwlanderfgoed.nl onder 'bezoekinfo'. Leerlingen zijn bovendien extra gestimuleerd als zij weten dat de opdrachten die zij in het museum maken op school worden nagekeken en eventueel gewaardeerd met een cijfer.

Het museumbezoek

Bij binnenkomst in het museum meldt u zich met uw leerlingen bij de receptie. U ontvangt daar voor elke twee leerlingen een werkboek 'OER! plus' te leen. Daarna kunt u de jassen en tassen in de garderobe opbergen. De museumles begint, ter introductie van het onderwerp, met het bekijken van de documentaire 'Verleden van Flevoland' over de Swifterbantcultuur in Flevoland (duur 16 minuten).

Daarna kunt u met de leerlingen aan de slag op de tentoonstelling OER! op de eerste verdieping. U vindt de trap naar die verdieping direct naast de filmzaal.

Het bekijken van de tentoonstelling gebeurt in maximaal vijftien groepjes van twee (of drie) leerlingen.

De kijktocht bestaat uit vijftien gerichte kijkopdrachten, waarmee de leerlingen door de tentoonstelling geleid worden. Elke opdracht heeft betrekking op één bepaald thema. De leerlingen rouleren in ca. 60 minuten van thema naar thema. De kijktocht fungeert daarbij als wegwijzer en zorgt ervoor dat de leerlingen elkaar niet voor de voeten lopen. De antwoorden op de opdrachten moeten de leerlingen afwisselend opzoeken in de tentoonstellingsteksten, concluderen aan de hand van de museale presentatie of zelf bedenken. De leerlingen werken op eigen tempo.

Thema's hebben doorlopen. Het is belangrijker dat zij de opdrachten goed uitvoeren, dan dat zij alle opdrachten hebben gedaan.

Na afloop van uw bezoek aan OER! kunt u de werkboeken weer inleveren bij de receptie. De antwoordenbladen kunnen uiteraard meegenomen worden naar school.

Verwerking

Verderop in deze handleiding geven we u graag tips voor verwerkingsopdrachten bij deze museumles.

Praktische informatie

- + Nieuw Land vraagt u vriendelijk om tijdig een afspraak te maken voor uw museumbezoek;
- + De museumles kan met maximaal 30 leerlingen worden gedaan;
- + Nieuw Land vraagt bij schoolbezoeken één docent/begeleider per tien leerlingen;
- + Nieuw Land vraagt u vriendelijk om voor elke leerling een antwoordenblad te printen en mee te nemen naar het museum.
- + Nieuw Land vraagt u vriendelijk om de groep van tevoren in 15 groepjes te verdelen;
- + Nieuw Land biedt bij deze museumles geen begeleiding aan.

Leerdoelen

De museumles behelst de volgende leerdoelen:

- + De leerlingen kunnen samenwerken;
- + De leerlingen kunnen bronnen raadplegen;
- + De leerlingen kunnen beschrijven hoe de Swifterbantmens geleefd heeft;
- + De leerlingen kunnen uitleggen dat archeologie de sleutel is voor onze kennis over de tijd van Jagers en Verzamelaars;
- + De leerlingen weten dat de geschiedenis in Flevoland verder teruggaat dan de inpoldering.

De museumles sluit aan op de volgende kerndoelen:

Mens en Maatschappij

- 36. Meningvorming.
- 37. Historische basiskennis.
- 40. Omgaan met historische bronnen.

Kunst en Cultuur

- 50. Verslag doen van ervaringen.

Tips ter voorbereiding van de museumles in de klas

1Behandel met de leerlingen (een deel van) het hoofdstuk over de prehistorie in uw lesmethode.

Tips voor een verwerkingsles in de klas

1. Het gezamenlijk nakijken van de opdrachten in de klas vormt een goede afsluiting van het museumbezoek. Het leeraspect van het museumbezoek wordt benadrukt en de opgedane informatie wordt op deze wijze nog eens herhaald, waardoor het beter zal beklijven.
2. Laat de leerlingen een verslag schrijven van hun bezoek aan het museum: wat hebben ze gedaan, wat hebben ze geleerd, wat vonden ze het meest bijzonder? Wat kunnen ze vertellen over de Swifterbantcultuur? Deze opdracht kan zowel op papier als digitaal (power point, website, word-bestand) gedaan worden.

Antwoorden van de kijktocht

Thema 1.

A: Zinnen 1,2,3 en 4 zijn juist, hoewel het verzamelaspect vooral in de film naar voren komt. B. De band met barnstenen kralen op zijn voorhoofd en de zwijntand die hij aan een koordje om zijn hals droeg. C. De schedel is precies nagemaakt in kunststof. Daarna is door een gespecialiseerde beeldhouwer klei aangebracht in de vorm en dikte van spieren, pezen, vet en huid. Verder zijn ogen ingezet, is de huid geschilderd en is haar aangebracht. Overigens zijn die laatste toevoegingen gebaseerd op logische inschattingen, niet op archeologische feiten.

Thema 2.

A. 1. hutten 2. kleine groepen/kleine nederzettingen 3. rivieren 4. en 5. oeverwallen, rivierduinen 6. (boomstam)kano's 7. akkers. B. De verschillen worden vooral veroorzaakt door het verschil in landschap waarin de stammen leven. De Swifterbantmensen leefden in een natte omgeving. Zij leefden vooral van de visvangst, hadden nooit een tekort aan water kenden en hadden een overvloed aan plantaardig voedsel. De San-stam in Afrika woont in de woestijn, waardoor zij vooral leven van de jacht en het verzamelen. Door de droogte in hun gebied zullen zij langer moeten zoeken naar water en daar zuiniger mee moeten zijn. Ook zal plantaardig voedsel minder voor handen zijn.

Thema 3.

A. wild zwijn, bever, oeros, bruine beer, knobbelzwaan, zeearend, wilde kat en edelhert. B. Wolf en bruine beer. C. Oeros, wilde kat, eland, bruine beer en wolf. De kroeskoppelikaan is gezien in de Oostvaardersplassen, maar is daar nog geen vaste bewoner.

Thema 4.

A. Vruchten, noten, zaden en planten. B. 1-3 uur per dag, omdat er in de directe omgeving volop voedsel te vinden was. Het aantal uren is gebaseerd op onderzoek naar huidige jager-verzamelaars in andere delen van de wereld. C. Zinnen 1 en 2

Thema 5.

A. Wervels, graten, kaak, huidplaat van een steur, kieuwdeksel. B. Steur, meerval, dunlipharder, snoek. C. Met vishaakjes aan een lijn, visfuik en visweer.

Thema 6.

A. Nummer 4: schrabber, vuursteen. Nummer 5: pijlsplits, vuursteen. Nummer 6: klopsteen, natuursteen. Nummer 11: drevel, gewei. Nummer 12: priem, been. Nummer 13: vishaakje, been. B. Zinnen 2 en 3. C. Hout. Omdat hout vaak vergaat in de bodem of niet als gereedschap herkend wordt wanneer het houten voorwerp weinig/geen sporen van bewerking vertoont.

Thema 7.

A. 1: onderzoek 2: bodem 3: opgravingsput 4: resten 5: sporen B. Een akker van de jagers-verzamelaars; de oudste van Nederland! C. Plaatje B, want A is een peddel en C is een bijl. B heeft ook de beste vorm om grond mee los te hakken: de gekromde punt wordt in de grond geslagen en bij het lostrekken wordt de grond opengetrokken en zo omgeploegd.

Thema 8.

A. Omschrijving 1. B. Verschil: de visweer is veel groter dan de fuik. Daarbij staat hij op een vaste plek terwijl de fuik verplaatsbaar is. Overeenkomst: ze zijn allebei gemaakt van gevlochten wilgentakken en functioneren op zo'n manier dat vissen er makkelijk inzwemmen maar moeilijk er weer uit. C. De Swifterbantmensen visten voor consumptie, de meeste mensen vissen tegenwoordig als hobby. Daarbij wordt vis bestemd voor consumptie tegenwoordig beroepsmatig gevangen met grote schepen en netten.

Thema 9.

A. Te zien is een kuil waarin afdrukken van een gevlochten mat te zien zijn. De mat zelf is vergaan. B. De mat was gemaakt van samengebonden gras en is vergaan. C. Aan de indruk in de grond is te zien dat de mat is gevlochten volgens de techniek op plaatje B. D. De mat werd waarschijnlijk gebruikt om klei op te kneden, te oordelen naar de vondsten die onder de mat en in de buurt van de mat gevonden zijn, en die bij het kneden van klei gebruikt werden.

Thema 10.

A. Om graan te malen. B. Nee, ze zijn niet zo gebruikt. De voorwerpen zijn namelijk bijkoppen. In de kop van de gewei is nog een gat te zien waarin een steel heeft gezeten. Ook de stenen bijl was waarschijnlijk van een steel voorzien. C. Hamer, boor, drevel, priem.

Thema 11.

A. ja, ja, nee, ja, nee. B. 1, 2, 3 en 4. C. Nee, want de mensen kookten en aten op de grond, waardoor de pot altijd gemakkelijk met het puntje in de aarde of tussen de kooltjes kon worden 'geprikt'.

Thema 12.

A. Nee, de skeletten van dit thema zijn gevonden bij Urk. Verder zijn resten van de Swifterbantcultuur gevonden bij Almere, Schokland, Emmeloord en Hardinxveld-Giessendam. B. Eigen mening. Een argument om skeletten te tonen kan zijn dat mensen en de manier waarop zij begraven zijn een wezenlijk onderdeel zijn van een cultuur. Een argument om menselijke resten niet tentoon te stellen kan zijn uit respect voor de overledene en de gedachte dat deze ooit begraven is vanuit bijvoorbeeld een idee van eeuwige rust. C. De tanden zijn van dieren afkomstig en waren waarschijnlijk versieringen op een kledingstuk dat over of om het hoofd van de vrouw heeft gezeten.

Thema 13.

A. Zinnen 1,2,3 en 4. B. Barnsteen, git, natuursteen, bot en dierentanden. C. Er liggen tanden van rund, zwijn, hert en wolf.

Thema 14.

A. Nummer 5: houten boog. Nummer 6: aardewerken pot. Nummer 7: brokjes rode oker. B. Een offer is een geschenk aan een hogere macht uit dank, uit respect of uit verering in de hoop op medewerking of voor vervulling van wensen. C. Die gedachte baseert men op het feit dat grafgiften werden meegegeven en er offers (aan de natuur) werden gebracht. Zulke dingen doet men niet zomaar, maar vanuit een zeker religieus besef; de gedachte dat er meer is tussen hemel en aarde.

Thema 15.

A. b: boor, pijlpunt, bijl, mes, schrabber. B. b: Een archeoloog let bij het determineren van botten op grootte, vorm en verhoudingen. Vaak gebruikt hij/zij daarvoor een collectie vergelijkingsmateriaal om het determineren te versnellen. Ook wordt gekeken naar snijsporen (dan is het een voedselrest) en sporen van bewerking (dan kan het gereedschap zijn).

Meer informatie

Meer informatie over de prehistorie en Nieuw Land vindt u op:

- www.nieuwlanderfgoed.nl
- www.archeos.nl (keuzemenu bovenaan de pagina: nieuwe steentijd)

Contact

Nieuw Land
Museum+Archief+Studiecentrum
Oostvaardersdijk 01-13
Postbus 73
8200 AB Lelystad
T (0320) 26 07 99
F (0320) 26 04 36
E info@nieuwlanderfgoed.nl
I www.nieuwlanderfgoed.nl